

sermayenin ülkeye girişi için çeşitli kolaylıklar getirirken diğer yandan da yeniden göçmen kabul etmeye başladı. Bilhassa Avrupa'dan ve az da olsa Asya ülkelerinden çok sayıda göçmen geldi. 1970'ten itibaren Japonya ile iş birliğini geliştirirken Avrupa Topluluğu ülkelerine tarım ürünlerini daha kolay sokabilmek için gayretler gösterdi. Ülkeye gelen göçmenlerin artması üzerine 1967'de bu işle ilgili özel bir bakanlık kuruldu ve çeşitli ülkelerle göç anlaşmaları yapıldı. Bu tarihten itibaren imzalanan ikili anlaşmalar çerçevesinde Avustralya'ya göçmenlerin girişi daha düzenli ve planlı şekilde gerçekleşmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

P. Privat-Deschanel, "Océanie", *Géographie Universelle*, Paris 1930, X; Ali Tanoğlu, *Enerji Kaynakları*, İstanbul 1958, s. 100; *The Atlas of the Earth*, London 1971, s. 138-139; *The Times Atlas of the World*, London 1985, levha 2-14; A. E. McQueen, "Australia", *The Far East and Australasia* 1988, London 1987, s. 174-211; L. C. N. v.d.g., "Avustralia", *EBr*, II, 774-808; Sami Öngör, *Devletler ve Ülkeler Ansiklopedisi*, Ankara 1967, s. 14-16.

AHMET ERTEK

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

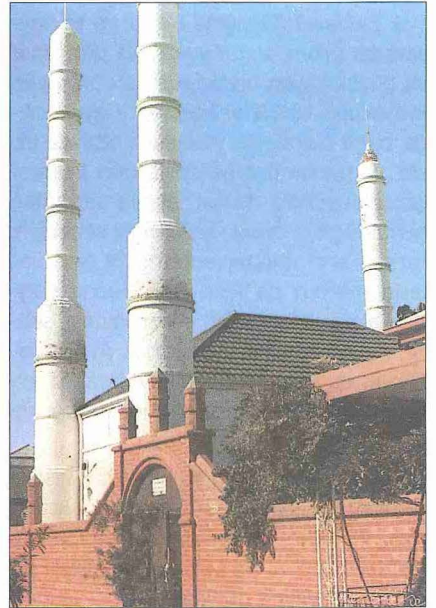
Avustralya'da yaşayan müslüman nüfusun kesin sayısı belli değildir. Resmî rakamlarla İslâmî teşkilâtların verdikleri rakamlar arasında büyük bir farklılık bulunmaktadır. Resmî sayım sonuçları ülkede 1971'de 22.311, 1976'da 45.206, 1981'de 76.792, 1986'da ise 97.741 müslüman bulunduğunu göstermekte, buna karşılıklı Avustralya İslâm Konseyleri Federasyonu'nun (The Australian Federation of Islamic Councils: AFIC) resmî yayın organı *Minaret*'in Kasım 1975 sayısı müslüman nüfusu 100.000, Yeni Güney Galler İslâm Konseyi (Islamic Council of New South Wales) 250.000 (1976), Melbourne'daki Preston Camii'nin imamlığı ise 125.000 olarak bildirmektedir. Diğer taraftan Avustralya İslâm Konseyleri Federasyonu'nun 1981'deki yıllık kongresinde sayının 216.400 olduğu açıklanmış, *Minaret*'in Ekim-Kasım 1982 sayısı ise bu rakamı 300.000 şeklinde vermiştir. Ayrıca M. Ali Kettânî Avustralya'daki müslüman nüfusun 1982'de 170.000 (Kettânî s. 215) ve *A Map of the Muslims in the World* da 221.000 olduğunu söylerken Türkiye Cumhuriyeti Melbourne Başkonsolosluğu Din Hizmetleri Ateşliği ise ülkede 1986 itibarıyla 251.000 müslüman nüfus bulunduğunu açıklamıştır. Bütün bu birbirinden farklı sayı-

lardan Avustralya'daki müslüman nüfusun 250 ile 300 bin arasında olduğu tahmin edilebilir. Avustralya'nın özellikle Yeni Güney Galler, Victoria, Batı Avustralya ve Güney Avustralya eyaletlerinin çeşitli şehirlerinde yaşayan müslümanların hemen hepsi, ülkeye Asya, Avrupa ve Afrika'nın çeşitli ülkelerinden göçmen olarak gelenler ile bunların çocuklarıdır. Etnik bakımdan yirmi üç değişik gruba mensup olan müslüman nüfus içerisinde Türkler, Araplar, Pakistanlılar, Endonezyalılar, Yugoslavlar, Malaylar ve Arnavutlar önemli bir nisbete sahiptirler. İslâmiyet'i kabul etmiş Avustralyalıların sayısı (150 civarında aile) oldukça düşüktür.

Avustralya'ya müslümanların gelmeleri üç ayrı dönemde ele alınmakta olup ilki I. Dünya Savaşı'ndan önceki dönemi, ikincisi iki dünya savaşı arasında, üçüncüsü de II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemi kapsamaktadır. Avustralya kıyalarına ilk gelen müslümanlar X. yüzyılda Arap tüccarları ve XVI. yüzyılda Endonezya adalarından geçen balıkçı ve seyahatler olmakla birlikte ülkeye yerleşen ilk müslümanlar 1860'lı yıllarda buraya gelen Afganistanlı deve sürücüleridir. Dışarıdan gelerek kıyı bölgelerine yerleşen Avrupalı sömürge yöneticileri, karanın iç bölgelerini keşfetmek, buralara seyahatler düzenlemek ve ülkeyi güneyden kuzeye boydan boya geçebilmek amacıyla develerden faydalanmayı düşünmüş ve bu sebeple ilk defa 1860 yılında Keşmirli Dost Muhammed ve iki arkadaşı ile yirmi dört deveyi ülkeye getirmişlerdir. Royal Society of Victoria şirketinin denetiminde Burke ve Wills şehirleri arasında seferlere başlayan Dost Muhammed Melindee'ye yerleşmiş, ancak birkaç yıl sonra ölmüştür. Ardından 1866 yılında yüz yirmi deve ile birlikte on iki Afganistanlı müslüman deve sürücüsü daha getirilmiş ve bunları her yıl yeni gelenler takip etmiştir. Böylece özellikle Avustralya'nın batı, güney ve iç bölgelerinde önceleri deve kervanlarında, daha sonra ise demiryolu inşaatı, telgraf hattı tesisi, madencilik, su kuyusu açma, keşif seyahatlerinde taşıyıcılık yapma, adanın üçra köşelerine erzak götürme gibi işlerde çalışan bir müslüman cemaati doğmuş oldu. Öte yandan aynı dönemde Endonezya'dan balıkçılık ve inci avcılığı amacıyla gelen müslüman Malaylar da ülkenin kuzeybatısı ile kuzey bölgelerinde Broome, Darwin ve Thursday adasına yerleşerek müslüman cemaatlerini oluşturdular ve böylece Af-

ganlılar ile Malaylar Avustralya'daki ilk İslâmî grupları teşkil ettiler. Deve sürücüsü olarak ülkeye gelen ve çeşitli işlerle uğraşan Afganlılar, bilhassa ülkenin iç bölgelerinde hayat şartlarının iyileştirilmesinde önemli rol oynamışlardır. Güneydeki Elizabeth Limanı yakınlarından içerideki maden alanlarına kadar uzanan kervan yolları ile doğuyu batıya bağlayan ve Alice şehri Perth'e birleştiren telgraf hattının inşasında çalışan müslümanlardan ülkelerine geri dönmeyenler, kimi yerli kadınlarla kimi de beyazlarla evlenerek çeşitli şehir ve kasabalara yerleşmişlerdir. Yol kenarlarında su ve kuyuların çevresine yerleşen Afganlı deve sürücülerini "Gan kasabası" (Ghan town) veya "Gan kampı" adı verilen yerleşim birimlerini kurarak buralarda tesis ettikleri ve sosyal hayatta önemli rol oynayan mescidler yoluyla İslâm'ın sesini etrafa duyurmuşlardır. Afganlılar'ı ve Malaylar'ı takip eden Hindistan, Çin ve diğer ülkelerden gelenlerle birlikte müslümanların sayısı XX. yüzyılın başında 6011'e ulaşmıştır. Aslında Avustralya yönetimiyle kilisenin müslümanların ülkeye gelmelerine karşı olmasına rağmen göçmen sayısı iş gücüne ihtiyaç bulunması sebebiyle artmıştır. 1902'de Avustralya'daki sömürge idaresinin Asyalılar'la koyu renkli insanların ülkeye gelişini yasaklayan bir kanunu yürürlüğe koyması üzerine Asya'dan bu ülkeye

Avustralya'nın en eski camisi olan Adelaide Camii - Adelaide

müslüman göçü çok azalmış ve geriye dönüşler başlamıştır. Ayrıca demiryolu ve karayollarının yapılması ulaşımında devlere duyulan ihtiyacı ortadan kaldırdığından bu işle meşgul olan müslümanlar çok zor durumda kalmışlar, bazıları ülkelerine dönerken bazıları da iş değiştirerek başka alanlarda çalışmaya başlamışlardır. 1911'de bu ülkede bulunan müslümanların sayısı 2020'ye kadar düşmüş ve varlıklarını devam ettirmede büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Sistemli ve yoğun misyonerlik faaliyetleriyle hristiyanlarla evlenmeler Müslümanlığın gerilemesine, müslümanların din değiştirmelerine ve dinlerini değiştirmeyenlerin de sadece ismen İslamiyet'e bağlı kalmalarına sebep olmuştur.

XX. yüzyılın başına kadar dışarıdan gelen göçmenler Avustralya'nın çeşitli şehirlerinde teşkilâtlanarak İslâm merkezi ve camiler tesis etmişlerdir. Ülkede ilk İslâm merkezi (1889) ve camisi (1896) Adelaide'de açılmış olup bunları Marree, Perth, Broken Hill, Brisbane gibi şehirlerde açılan camiler takip etmiştir. Ayrıca Broome, Darwin, Port Hedland, Farina, Oodradatta, Bridsville, Alice Springs ve Coolgardie şehirlerinde de küçük mescidler kurulmuştur. Bu dönemde inşa edilen camilerden iki tanesi (Perth'de ve Adelaide'de) bugün hâta ayakta olup ibadete açıktır. Diğerleri ise zamanla yıkılmış veya başka maksatla kullanılmaya başlamıştır.

XX. yüzyılın başından 1953'e kadar Asyalılar'a ve koyu renkli insanlara yasak olması sebebiyle Avustralya'ya pek fazla müslüman göçmen gelmemiş olmakla birlikte Balkanlar'dan, Ege adalarından, Arnavutluk ve Batı Trakya'dan bazı Türkler buraya göç etmişlerdir. İtalya'nın Oniki Ada'yı, Yunanistan'ın da Ege adalarını işgal etmeleri ve özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin dağılması üzerine Rodos, İstanköy, Midilli ve diğer adalardan gelen Türkler'le çeşitli eski Osmanlı yurttaşları Avustralya'ya yerleşmişlerdir. Komünist idarenin kurulması üzerine de Bulgaristan'dan bazı Türkler buraya göç etmişlerdir. İki dünya savaşı arasında Avrupa'dan göç eden müslüman göçmenlerin ülkeye kolay girmeleri İngiliz, İtalyan, Yunan ve Bulgar pasaportu taşımaları sebebiyledir. Buraya ilk gelen göçmenler önce savaş kamplarına yerleştirilmiş, daha sonra da toprak tahsis edilerek kendilerine çiftçilik yapma imkânı verilmiştir. Fakat bunların bir kısmı Müslümanlık'larını koruyamamış ve Avustralya toplu-

mu içerisinde erimişler, bir kısmı da II. Dünya Savaşı'ndan sonra kendi ülkelere geri dönmüşlerdir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra idarenin karşı tedbirlerine rağmen Arnavutluk, Yugoslavya, Lübnan, Suriye, Mısır, Kıbrıs ve Türkiye'den Avustralya'ya yönelen müslüman göçü, bilhassa 1960'tan sonra yoğunlaşarak devam etmiştir. Yugoslavya'nın Bosna şehrinde gelenler Adelaide, Melbourne ve Sydney'deki İslâmî teşkilâtlarda aktif rol oynarken özellikle 1948-1952 arasında Kıbrıs'tan gelen Türkler Sydney ve Melbourne'da geniş bir cemaat oluşturmuşlardır. 1968'den itibaren ülkenin iktisadî alanda ihtiyaç duyduğu iş gücünü karşılamak için imzalanan göç anlaşmaları uyarınca Türkiye, Lübnan, Mısır ve Suriye'den gelen göçmenler fabrikalarda çalıştırılmışlardır. Bunların yanında Hindistan, Pakistan, Çin, Burma, Sovyetler Birliği ve Güney Afrika'dan da gelenler olmuş ve böylece Avustralya'da çok milletli bir İslâm cemaati meydana gelmiştir.

Bugün Avustralya'daki İslâm cemaatini oluşturanlar, sadece buraya çalışmak ve yerleşmek amacıyla gelen müslüman göçmenler değildir. Cemaatin içinde özellikle Uzakdoğu ve Güney Asya ülkelerinden gelen çok sayıda öğrenci ile müslüman devletlerin buradaki diplomatik misyonlarında görevli memurlar da bulunmaktadır. Çeşitli üniversitelerde öğrenim gören müslüman öğrenciler, Avustralya Müslüman Öğrenci Dernekleri Federasyonu'nun (Australian Federation of Muslim Students Associations: AFMSA) çatısı altında toplanarak İslâm'ın tanıtılmasında çok önemli rol oynamaktadırlar.

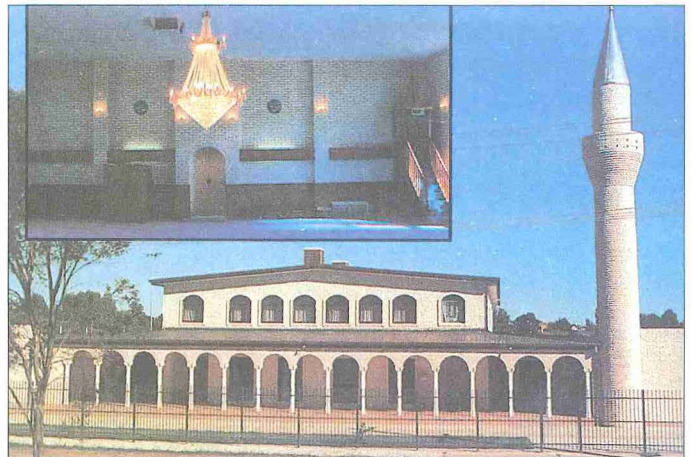
Anadolu, Kıbrıs, Batı Trakya, Oniki Ada ve diğer yerlerden buraya gelen Türkler, ülkenin çeşitli şehirlerine dağılmış

olmakla beraber Sydney, Wollongong, Melbourne ve Auburn taraflarında daha yoğundurlar. Ülkedeki toplam Türk nüfusu resmî belgelerde 17.727 (1981) olarak gösteriliyorsa da gerçek sayının 100.000'in üzerinde bulunduğu ve bunun % 40'ını Kıbrıs kökenli Türkler'in oluşturduğu tahmin edilmektedir.

Çeşitli milletlere mensup olan Avustralya'daki müslümanlar değişik iktisadî faaliyetlerde bulunmaktadır. Arnavut asıllı olanlar çoğunlukla çiftçilik, Lübnanlılar küçük esnaf, fırın ve bakkaliye işleri, Türkler genellikle fabrika işçiliği yaparlarken Mısırlılar ile Hintliler eğitim ve sağlık kurumlarında çalışmaktadırlar. Anadolu'dan gelen Türkler'in bazıları oto tamirciliği, lokanta işletmeciliği ve ticaretle meşgul olup aralarında küçük atölyelere sahip olanlar da bulunmaktadır.

Avustralya'da yaşayan müslümanlar, milliyet temeline göre teşkilâtlanan mahallî derneklere ve bütün dernekleri tek bir şemsiye altında toplamış olan millî bir federasyona sahiptirler. İlk müslüman dernekleri Mareeba'da (1953) ve Shepparton'da (1958) kurulmuştur; bugün ülkenin her tarafına dağılmış olan bu derneklerin sayısı altmışı geçmiş durumdadır. Dernekler kuruldukları şehir veya bölgenin adıyla anılmakta ve bütün cami ve mescidler derneklerin bünyesinde bulunmaktadır. 1986'daki resmî rakamlara göre ülkede ibadet edilen elli dokuz yer vardır ve bunlardan on üç TC Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olmak üzere on altısı Türkler tarafından açılmıştır. Aslında ibadet yerlerinin çoğu ev, fabrika, imalâthane veya kiliseden mescide dönüştürülmüş olup cami planında inşa edilenlerin ülke çapındaki sayısı yedi sekiz civarındadır. 1986 yılında, Türkler'in yoğun bulunduğu Auburn'da, İstanbul'daki Sultan Ahmed Camii

Broadmeadows
Camii'nin
içten ve
dıştan bir
görünüşü -
Melbourne /
Avustralya

planında ve 5000 kişi alabilecek büyüklükte bir caminin yaptırılması için Auburn Kur'an-i Kerim Course and Islamic Cultural Centre öncülüğünde başlatılan çalışmalar son merhalesine varmış olup caminin inşası tamamlanmak üzeredir. Avustralya'da Türkler'in kurdukları dinî ve sosyal amaçlı derneklerin sayısı, çoğu Victoria ve Yeni Güney Galler'de olmak üzere yirmi dört tane'dir. Bu derneklerin çoğu da 16 Nisan 1986 tarihinde "Avustralya Türk İslâm Cemiyetleri Birliği" adı altında kurulan, bir yıl sonra ise adı "Avustralya Türk İslâm Federasyonu" şeklinde değiştirilen kuruluşun çatısı altında toplanmıştır.

Ülke geneline yayılmış dernek ve İslâm merkezlerini bir çatı altında toplamak amacıyla 1964'te Avustralya İslâm Dernekleri Federasyonu (Australian Federation of Islamic Societies: AFIS) kuruldu; 1976'da ise adı Avustralya İslâm Konseyleri Federasyonu (Australian Federation of Islamic Councils) şeklinde değiştirildi. Eyaletlerde dernek ve merkezlerin birleşmesiyle İslâm konseyleri, yedi İslâm konseyinin birleşmesiyle de Avustralya İslâm Konseyleri Federasyonu doğmuştur. Avustralya hükümetinin bütün müslümanların bir üst kuruluşu olarak kabul ettiği AFIC, ülkede İslâmî hizmetleri organize etmekte, çeşitli müslüman ülkelerden din görevlisi getirtmekte, bunlarla anlaşmalar yapmakta ve en önemlisi Avustralya'dan İslâm ülkelerine ihraç edilen etlerin İslâmî esaslara uygun biçimde kesilmelerini sağlayarak üzerlerine "helâl" damgası vurmakta ve radyo-televizyonda çeşitli programların ya-

pımında etken olmaktadır. Faaliyetlerini petrol zengini İslâm ülkelerinden aldığı yardımlarla yürütmekte olan AFIC'in merkezi Melbourne'dadır ve içerisinde Türkçe, İngilizce, Arapça ve Sırpça yazıların yer aldığı *Minaret* adlı aylık bir dergi yayımlamaktadır. Millî nitelikte ikinci teşkilât, ülkedeki üniversite ve kolejlerde okuyan müslüman öğrencileri aynı çatı altında toplayan Avustralya Müslüman Öğrenciler Federasyonu'dur. Öğrencilerin her türlü meseleleriyle ilgilenen bu teşkilât kamplar düzenlemekte, tatil ve pazar günleri İslâm dini ve kültürüyle ilgili kurslar tertip etmektedir. Merkezi Sydney'de olan Avustralya Müslüman Öğrenciler Federasyonu *Light* adında bir mecmua çıkarmaktadır. Ayrıca Türk dernekleri tarafından çıkarılan çeşitli Türkçe gazete ve dergiler de bulunmaktadır.

Dinî eğitim ve öğretim verecek özel okulların açılması için AFIC'in teşebbüsleri ve Suudi Arabistan'ın desteğiyle Melbourne'da Melik Hâlid İslâm Okulu (King Khalid Islamic School) açılmış (1983) ve Sydney'de de Melik Fahd İslâm Okulu'nun (King Fahd Islamic School) tesisi için faaliyetlere başlanmıştır. Müslümanlığı kabul etmiş olan Avustralyalılar da kendi aralarında bir dernek oluşturarak İslâmî bir okul açma konusunda çalışmalarını sürdürmektedirler.

Avustralya'da doğrudan İslâmîyet, şariyat ve türkiyat sahalarında öğrenim veren veya araştırma yapan kuruluş yoktur. Sydney Üniversitesi'nde Sâmi Diller Bölümü'nde "İslâmî çalışma" adıyla bir ders okutulmakta, ayrıca Melbourne Üniversitesi Ortadoğu İncelemeleri Bölümü'nde de İslâmîyet'le ilgili bilgiler verilmektedir. Bunların yanında New England Üniversitesi ile Sydney Üniversitesinde Arap dili bölümleri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Ali Kettani, *Muslim Minority in the World Today*, New York 1986, s. 214-224; K. Fewster v.dğr., *A Turkish View of Gallipoli*, Victoria, ts., s. 119-125; İsmail H. Okday, "L'İslam en Australie et en Océanie", *WI*, III (1954), s. 235-253; Atiyye Sakr, "el-İslâm fi Astrâlyâ", *Mecelletü'l-Ezher*, XXXII/2, Kahire 1960, s. 171-175; Anwarul-Qadeer Rathur, "Muslim Encounter Down Under: Islam in Western Australia", *JIMMA*, I/1 (1979), s. 103-106; a.m.f., "Proposed Programme for Week-End Islamic Education to the Muslim Communities of Western Australia", *Muslim Education Quarterly*, IV/2, Cambridge 1987, s. 85-88; Shabbir Hussain, "Economic Status of Muslims in Australia", *JIMMA*, IV/1-2 (1982), s. 41-59; Ali Hadîdî, "el-İslâm ve'l-müslimûn fi Astrâlyâ", *Mecelletü'l-İslâmiyye*, sy. 12, Rabat 1982, s. 71-82; L. P. Fitzgerald, "Christians and Muslims in Australia", *Islamochristiana*, sy. 10, Rome 1984, s. 159-170; S. H. Muhatar, "An Islamic Cultural Centre for Auburn", *The Muslim World League Journal*, XV/5-6, Mekke 1988, s. 62.

DAVUT DURSUN

AVUSTURYA

Bir Orta Avrupa devleti.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

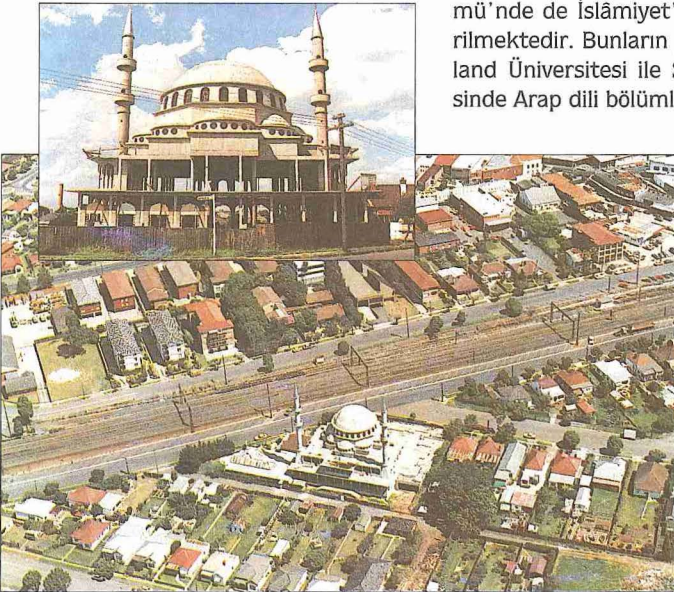
III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

IV. İSLÂM ARAŞTIRMALARI

Yüzölçümü 83.857 km² olup 9°-17° doğu boylamları ile 46°-49° kuzey enlemleri arasında yer alır. Doğu-batı doğrultusunda uzunluğu 500 kilometreden fazla ise de kuzeyi ile güneyi arasında 30-80 km. mesafe bulunmaktadır. Komşu olduğu ülkeler kuzeyde Almanya, Çekoslovakya, doğuda Macaristan, güneyde Yugoslavya, İtalya, batıda ise Liechtenstein ve İsviçre'dir; denize kıyısı yoktur. Avusturya Cumhuriyeti Burgenland, Kärnten (Carinthia), Aşağı Avusturya, Yukarı Avusturya, Salzburg, Tirol, Steiermark (Styrie), Vorarlberg ve Viyana eyaletlerinden meydana gelen dokuz üyeli bir konfederasyondur; başlıca şehirleri ise başkent Viyana, Graz, Linz, Salzburg, Innsbruck ve Klagenfurt'tur. 1986'da 7.552.000 olan nüfusunun çoğunluğunu Avusturyalılar teşkil eder (% 95).

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Avusturya Avrupa'nın en dağlık ülkelerinden biridir ve topraklarının % 70'ini Alp dağları kaplar. Bu dağlar üç sıra halinde uzanır ve aralarında bulunan aynı doğrultudaki vadilerle birbirinden ayrılır. Alpler'i oluşturan üç sıradan kuzeyde ve güneyde bulunan kalker yapıdadır;

İnşaatı devam etmekte olan Auburn Camii - Avustralya